

مؤسسه: مرکز تخصصی اخلاق اسلامی (دار الهدی)

عنوان:

نقش و جایگاه منبر و خطابه در

تبلیغ آموزه‌های اخلاقی

استاد راهنما:

حجه الاسلام و المسلمین سید احمد فقیهی

استاد مشاور:

حجه الاسلام و المسلمین رضا مختاری

نگارنده:

محمد رضا کریم پور

تقدیر و سپاس

بعد از حمد و سپاس پروردگار جهان که هر نعمت و فضلی از او و برای اوست و سلام و صلوات بر محمد(ص) و خاندانش که واسطه فیض الهی به همه مخلوقات هستند.برخود لازم می دانم که از زحمات استاد راهنما حضرت حجه الاسلام و المسلمین سید احمد فقیهی تشکر کنم و همچنین از زحمات حجه الاسلام و المسلمین مختاری که صمیمانه حقیر را از مشورت های ارزشمند خویش بهره مند ساختند و نیز از زحمات و سعه صدر همسر عزیزم که در طول تحقیق همراهی بسیار مناسبی با بنده داشته اند.

ان شاء الله که آنچه نگارش یافته است مورد عنایت و رضایت خداوند متعال و اهل بیت عصمت و طهارت قرار گرفته باشد.

چکیده

پژوهش حاضر با بررسی نقش منبر در رشد اخلاقی جامعه نگاشته شده است. رشد اخلاقی همان کمال و بالندگی روحی یا به تعبیری آراستگی به فضائل اخلاقی است که با پاک سازی و تضعیف موانع و ایجاد و تقویت عوامل حاصل می شود. براین اساس ما به چند سؤال اصلی و فرعی جواب داده ایم: سؤال اصلی این است که نقش منبر در تبلیغ اخلاق در جامعه اسلامی چگونه است؟ که برای این مطلب می بایست به سؤالات فرعی ای از قبیل رابطه اخلاق با علوم دیگر، پیشینه خطابه و جایگاه آن در اسلام، خصوصیات یک منبری اخلاقی چیست و آسیب های یک منبر اخلاقی به چه صورت ایجاد می شود و سپس به سه حوزه تاثیر گذاری اخلاق و منبر اخلاقی می پردازیم. به این ترتیب که نقش منبری در حوزه ی بینش مخاطبین را بررسی کرده و بعد از تصحیح بینش وارد حوزه گرایش شده و با ایجاد گرایش و گذراندن این دو حوزه وارد سومین مرحله یعنی رفتار اخلاقی می شویم که هدف اصلی و غایی منبری اخلاقی است. در این مرحله راهکار و شیوه رفتار سازی را ارائه نموده ایم و در نتیجه گیری بیان می کنیم که یک منبری و خطیب دینی علی رغم وجود رسانه های مختلف برای تبلیغ در دین یا مسائل دیگر هنوز هم می تواند از منبر به عنوان یک رسانه تبلیغی برای تصحیح یا تغییر رفتار اخلاقی افراد جامعه استفاده ی شایان بنماید.

کلیدواژه: منبر، موعظه، خطابه، تبلیغ، آموزه های اخلاقی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
د	چکیده
۱۵	فصل اول: کلیات
۱۶	مقدمه
۱۹	تبيين مسأله
۲۱	سوال اصلی
۲۲	گفتار اول: مفهوم شناسی
۲۲	۱-۱-تعريف اخلاق
۲۲	در لغت
۲۳	در اصطلاح
۲۳	۲-۱-تعريف خطابه
۲۳	در لغت
۲۴	در اصطلاح
۲۵	۳-۱-تعريف موعظه
۲۵	در لغت
۲۵	در اصطلاح
۲۵	۴-۱-تعريف تبليغ
۲۵	در لغت

۲۶	در اصطلاح
۲۶	تبلیغ در اسلام
۲۸	۱-۵ تعریف منبر
۲۸	در لغت
۲۸	در اصطلاح
۲۸	علم منبر
۳۰	گفتار دوم: ضرورت تحقیق
۳۱	گفتار سوم: پیشینه تحقیق
۳۳	فصل دوم: مباحث نظری
۳۴	گفتار اول: انواع تبلیغ
۳۴	۱/ رسانه‌ای
۳۵	۲/ نوشتاری
۳۶	۳/ سنتی (زبانی)
۳۶	۴/ هنری
۳۹	گفتار دوم: تاریخچه خطابه
۴۰	جایگاه خطابه در اسلام
۴۰	اولین خطیب
۴۲	گفتار سوم: انواع خطابه
۴۲	۱/ حماسی

۴۳	سیاسی
۴۳	قضایی
۴۳	دینی و اخلاقی
۴۴	گفتار چهارم: رسالت و هدف خطیب دینی و اهل منبر
۴۴	اصلاح اعتقادات و اخلاق مردم
۴۵	رهایی از عادت‌ها و تعصبات جاهلانه و جلوگیری از افراط و تفریط
۴۶	گفتار پنجم: ویژگی‌های اخلاقی خطیب دینی
۴۶	۱/ خشیت الهی
۴۷	۲/ اخلاص
۴۸	۳/ امانتداری در ابلاغ پیام
۴۹	۴/ تواضع و فروتنی
۵۱	۵/ نرمی در گفتار و پرهیز از خشونت
۵۳	۶/ شجاعت
۵۴	۷/ زهد و ساده زیستی
۵۶	۸/ صبر و شکیبایی
۵۹	گفتار ششم: آسیب‌شناسی منبر
۵۹	۱/ پرهیز از مرید پروری
۶۰	۲/ دلخوش بودن به کمیت افراد و زیادی جمعیت
۶۱	۳/ صحبت کردن طبق میل دیگران به خاطر مطامع دنیوی

- ۴/ عدم چشم داشت مالی و پرهیز از دنیا گرایی ۶۱
- ۵/ بر خلاف عقیده سخن گفتن ۶۲
- ۶/ تلاش برای ابلاغ دین و اخلاق در حد متعارف ۶۳
- گفتار هفتم: روش های مؤثر در جذب اولیه مخاطبان ۶۴
- ۱/ شناخت مخاطب ۶۴
- ۲/ استقبال از انتقادات و شنیدن شبهات ۶۴
- ۳/ مراعات سطح علمی مخاطب ۶۴
- ۴/ استفاده از کلمات تأثیرگذار ۶۴
- ۵/ حالت نشستن خطیب در جایگاه خطابه ۶۴
- ۶/ برنامه ریزی کردن و صحبت کردن به فراخور مخاطب و مجلس ۶۵
- ۷/ در دید مخاطب بودن ۶۵
- ۸/ صحبت کردن از صمیم دل ۶۵
- ۹/ تمرکز روی ذهن و احساس حضار ۶۵
- ۱۰/ شوک وارد کردن به مخاطب ۶۵
- ۱۱/ شوخ طبع بودن ۶۵
- ۱۲/ دوری کردن از انتقاد و نگرش منفی یا تحقیر منتقدان ۶۵
- ۱۳/ شیوه فرضی مخالف ۶۵
- ۱۴/ شیوه القاء غیر مستقیم ۶۵
- ۱۵/ شیوه القاء تدریجی ۶۶

۶۶	۱۶/ حسن خلق
۶۶	۱۷/ قدرت گویندگی و بیان قابل قبول
۶۷	۱۸/ موضوع انتخابی
۶۷	* سایر موارد
۶۸	* ترک مواردی
۶۹	گفتار هشتم: منابع محتوایی جهت ارائه به مخاطبان
۶۹	۱/ قرآن
۶۹	۲/ روایات
۷۰	۳/ تاریخ و استفاده از عبرت‌ها
۷۲	فصل سوم: نقش منبر در بینش‌های اخلاقی
۷۳	گفتار اول: نقش منبر در ایجاد بینش اخلاقی
۷۵	گفتار دوم: فرآیند تغییر نگرش
۷۵	۱/ اثبات اندیشه‌های صحیح و ابطال اندیشه‌های باطل
۷۶	۱- آگاهی‌بخشی و ایجاد شناخت
۷۸	۱-۲ تصحیح پیش‌داوری‌های مخاطبان و اجتناب از پیش‌داوری نسبت به دیگران
۸۱	۱-۳ افزایش قدرت تفکر و تعقل
۸۵	۲/ یادآوری و تذکر دادن
۸۶	۲-۱ شیوه استفاده از تاریخ و تجربه و سرگذشت پیشینیان
۸۷	۲-۲ گوشزد کردن دشمنی شیطان و در کمین بودن او

۸۸	۳-۲ استفاده از هنر.....
۹۰	۴-۲ توجه دادن به فطرت و حقیقت طلبی وجدان.....
۹۱	۳/مقایسه و تشبیه.....
۹۷	۴/روش استقراء و تحقیقات علمی -آماری.....
۱۰۱	فصل چهارم: نقش منبر در ایجاد گرایش‌های اخلاقی
۱۰۲	گفتار اول: ایجاد گرایش.....
۱۰۶	گفتار دوم: موانع تحریک احساس و راه‌های ایجاد آن.....
۱۰۶	۱/ موانع تحریک احساس.....
۱۰۶	۲/ شیوه‌های تحریک احساس.....
۱۰۶	۲-۱ سخن گفتن با زبان فطرت.....
۱۰۷	۲-۲ تکیه بر اشتراک‌ها.....
۱۰۹	۲-۳ پیام دوستانه و خیرخواهانه.....
۱۱۰	۲-۴ برجسته کردن روابط عاطفی و احساسی.....
۱۱۳	۲-۱۵ استفاده از روضه‌خوانی و مرثیه‌سرایی.....
۱۱۵	۲-۱۶ استفاده از موقعیت‌های شادی.....
۱۱۷	۲-۱۷ لطیفه‌گویی.....
۱۱۷	۲-۱۸ داستان‌گویی.....
۱۲۰	* شرایط داستان‌گویی.....
۱۲۱	* چند نمونه از داستان‌ها.....

- ۹-۲ صوت ولحن..... ۱۲۵.....
- ۱۰-۲ گره زدن مطلب اخلاقی با علاقه‌ی مخاطب..... ۱۲۶.....
- ۱۱-۲ تکریم و تحسین مخاطب..... ۱۲۷.....
- ۱۲-۲ پرسش و پاسخ..... ۱۲۸.....
- ۱۳-۲ قائل نشدن امتیاز بین خود و مردم در خطابه اخلاقی..... ۱۳۱.....
- ۱۴-۲ راست گفتاری و حق‌مداری..... ۱۳۳.....
- ۱۵-۲ ادعا کردن برای مشکلات مخاطب یا علاقه‌مندی‌های او..... ۱۳۴.....
- ۱۶-۲ درک کردن مخاطب..... ۱۳۴.....
- گفتار سوم: ایجاد حس شکرگزاری در برابر نعمت‌ها..... ۱۳۶.....
- گفتار چهارم: ایجاد محبت در دل بندگان..... ۱۳۸.....
- ۱/ ایجاد محبت نسبت به خدا..... ۱۳۹.....
- ۲/ ایجاد محبت نسبت به پیامبران الهی به ویژه پیامبر اسلام و ائمه معصومین..... ۱۴۲.....
- گفتار پنجم: انذار و تبشیر..... ۱۴۲.....
- ۱/ تشویق..... ۱۴۶.....
- ۲/ هشدار و بیم دادن..... ۱۴۷.....
- ۳/ مراعات اعتدال در انذار و تبشیر..... ۱۴۹.....
- فصل پنجم: نقش منبری در رفتارهای اخلاقی..... ۱۵۱.....**
- گفتار اول: نقش منبر در ایجاد رفتار..... ۱۵۲.....
- *اهم مراحل فرآیند رفتارسازی..... ۱۵۳.....

- ۱/ غفلت زدایی ۱۵۳
- ۱-۱ اقسام غفلت ۱۵۳
- ۱-۱-۱ غفلت از دشمنی شیطان ۱۵۴
- ۱-۱-۲ غفلت از پیروی از هوای نفس ۱۵۵
- ۱-۱-۳ غفلت از جاذبه‌های دنیوی ۱۵۸
- ۱-۱-۴ غفلت از عمر: ۱۵۹
- ۱-۱-۵ غفلت از استعدادها ۱۶۰
- ۱-۱-۶ غفلت از یاد خداوند و مرگ ۱۶۱
- ۲/ توجه به نیازهای مادی و گره‌گشایی از مشکلات مردم ۱۶۱
- ۳/ برنامه دهی ۱۶۴
- ۴/ الگودهی ۱۶۷
- * فواید الگودهی ۱۷۲
- * چه کسانی به عنوان الگو اثرگذار باشند ۱۷۳
- ۵/ تلقین کردن ۱۷۴
- ۶/ توجه داشتن به خانواده و بستگان خود ۱۷۶
- ۷/ مطابقت عمل با گفتار ۱۷۷
- ۸/ ارتباط محتوایی ۱۷۹
- ۹/ اهرم تنبیه ۱۸۱
- ۱۰/ شورآفرینی ۱۸۱

نتیجه گیری ۱۸۶

فهرست منابع ۱۸۹